

AIHE: Vastalause koskien ”Lisäpöytäkirjaluonnosta Oviedon sopimukseen ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä liittyen mielenterveyskuntoutujien ihmisoikeuksien ja arvokkuuden suojelemiseen, jos kysymykseen tulee vastentahtoinen hoitoon sijoittaminen/hoito”

KOSKEE:

- Maanne Euroopan Neuvoston Bioeettisen Komitean jäseniä
- Terveysministeriä
- Ulkoministeriä
- Maanne oikeusasiamiestä
- Kansallista kidutuksen vastaista toimintaa
- Kansallisia vammaisneuvostoja
- Tietosuoja-asiamiehiä
- Juristeja
- Mielenterveysalan toimijoiden järjestöjä
- LGBTI-järjestöjä
- Mitä tahansa muuta haavoittuvien henkilöiden oikeuksia ajavaa yhteisöä

Otamme täten teihin yhteyttä Seinäjoen Alueen Mielenterveysyhdistyksen (SAMY ry) puolesta. Olemme jäsenenä ENUSP:issa (Psykiatrian palveluiden käyttäjien verkostossa), joka on Euroopan tasolla toimiva ruohonjuuritason itsenäinen psykiatrian kuntoutujia edustava järjestö.

Olemme tietoisia siitä, että erityinen Bioeettinen Komitea on työskennellyt yllä mainitun luonnoksen kanssa aina vuodesta 2014 saakka ja että se luultavasti tulee esittämään kantansa pöytäkirjaluonnokseen.

Käytämme täten hyväksemme tämän mahdollisuuden informoida teitä siitä, että lisäpöytäkirjaluonnos ei tule suojelemaan edustamiemme henkilöiden oikeuksia, vaan se pikemminkin estää uudistuksia, tukee vallitsevaa käytäntöä ja saattaa johtaa psykiatriassa uusiin ihmisoikeusrikkomuksiin luomalla kahden tason normit sekä aiheuttamalla juridista hämmennystä.

Tämä päätös valmistella laillisesti sitovaa asiakirjaa koskien mielenterveyskuntoutujien ihmisoikeuksien suojelua hyväksyttiin Bioeettisen Komitean Ohjausryhmän (CDBI) havaintojen perusteella. Ohjausryhmä oli havainnut laillisia puutteita tietyissä Euroopan Neuvoston jäsenmaissa kuntoutujien oikeuksien täytäntöönpanossa (Suositus 10 vuodelta 2004). Kyseinen suositus oli kuitenkin peräisin ajalta ennen YK:n Vammaisten henkilöiden oikeuksien julistusta ja perustui vanhentuneisiin normeihin, jotka ovat YK:n julistuksen vastaisia.

On tärkeää muistaa, että Euroopan Neuvoston 47 jäsenmaasta 46 on ratifioinut YK:n julistuksen ja sitoutunut toimeenpanemaan sen pidättäytymällä toimista, jotka mitätöisivät julistuksen päämääriä.

Bioeettisen Komitean kannanotto siihen, että lisäpöytäkirjaluonnos muka olisi yhdenmukainen YK:n julistuksen kanssa, ei vastaa asioiden oikeaa tilaa. YK:n julistuksen parissa työskentelevä komitea on todennut useissa kohdin (mm. General Comment No. 1 ja Guidelines on CRPD Art. 14), että psykiatrien tai muiden terveydenhuollon ammattilaisten harjoittama pakkohoito on suoranainen loukkaus, mitä tulee kuntoutujien oikeuteen saada yhtäläistä kohtelua lain edessä.

Tämä menettely ei myöskään täsmää sen kanssa, mitä YK:n julistuksen artikla 15 sanoo kidutuksen ja muun epäinhimillisen tai nöyryyttävän hoidon/rangaistuksen suhteen.

YK:n julistus takaa sen, että vammaisilla henkilöillä on yhtäläinen mahdollisuus ihmisoikeuksiin ja perustavanlaatuisiin vapauksiin tasaveroisesti muiden henkilöiden tavoin. Näitä oikeuksia ovat mm.: täysivaltaisuus lain edessä, vapaus, kidutuksen ja muun huonon hoidon kieltäminen sekä oikeus terveydenhuoltoon, joka pohjautuu tietoon perustuvaan suostumukseen (free and informed consent). YK:n julistus ei hyväksy mitään erillään olevaa tai epätasa-arvoista tapaa harjoittaa poikkeavia toimia, jos niitä sovelletaan vain niihin henkilöihin, joilla on oletettu mielenterveyden häiriö, päinvastoin kuin Oviedon julistuksen artikla 7 ja yllä mainittu pöytäkirjaluonnos kertovat.

Ymmärrämme täysin mielenterveyshoidon vaikeudet nyt, kun pitäisi päästä tähän parempaan työtapaan ilman, että olisi olemassa asiaankuuluvia palveluja, tietoa tai kansallista lainsäädäntöä, mutta uskomme vahvasti, että nämä kaikki ongelmat voidaan ratkaista uudistuksilla, tutkimuksella ja laajentamalla jo olemassa olevia hyviä käytänteitä sekä suunnittelemalla palveluita yhdessä kuntoutujien järjestöjen kanssa. On jo olemassa esimerkkejä hyvistä käytänteistä: Henkilökohtainen valtuutettu (Ruotsi); Vapaaehtoisuuteen perustuva vertaistuki (Intentional Peer Support); WRAP (Patentoitu hyvinvointi-toipumismalli); Family Group Conferencing (Hoitokokoukset perheenjäsenten ja henkilökunnan välillä, patentoitu Uudessa Seelannissa); Avoin dialogi; Soteriatilat (Varhaisen puuttumisen paikkoja, joissa ei välttämättä edes psyykenlääkkeitä); vertaisten vetämiä ns. puolivälitekoteja; avohoitopaikkoja, joissa asteittain edetään ammattilaisten ja vapaaehtoisten tuella.

Muistutamme, että käsitteisiin henkilökohtaisesta vastuusta tai vaaran olemassaolosta voidaan puuttua YK:n julistuksen mukaisesti ilman, että aletaan leimaamaan jotain tiettyä ihmisryhmää tai luomalla heitä varten joku erillinen lainsäädäntö – mitä juuri tässä kerrottu lisäpöytäkirjaluonnos tarkoittaisi.

Mitä tulee seurauksiin lisäpöytäkirjaluonnoksen hyväksymisestä, se loisi kaksi ristiriitaista ihmisoikeuslainsäädännön polkua, mikä aiheuttaisi paljon hämmennystä ja vaarantaisi jo monissa maissa aloitetut uudistukset.

Laillisesta näkökulmasta YK:n julistuksen, uusimpana ja sofistikoituneimpana vammaisten henkilöiden oikeuksien puolustamisen kansainvälisenä välineenä, pitäisi kyetä korvaamaan paikalliset säädökset konfliktitilanteissa, koska se perustuu *lex posterior* – ja *lex specialis* – periaatteille.

Monet tärkeät järjestöt ovat jo yhtäläillä ilmaisseet huolensa ja kehottaneet Bioeettistä Komiteaa perumaan lisäpöytäkirjaluonnoksensa. Näihin järjestöihin kuuluvat mm. Euroopan Vammaisfoorumi (EDF), ENUSP, MHE (Mental Health Europe), OHCHR, YK:n Vammaisten oikeuksien julistuksen komitea, Vammaisten oikeuksien erityisraportoija, MDAC, Human Rights Watch. Euroopan Neuvoston jäsenmaista Portugali on virallisesti todennut, että se ei äänestä pöytäkirjaluonnoksen puolesta.

Yllä mainittuun pohjautuen pyydämme, että ette tue lisäpöytäkirjaluonnosta tulevissa konsultaatioissa.

Kiitos huomiostanne. Olemme käytettävissä, yhdessä ENUSP:in kanssa, jos teillä on kysyttävää koskien tätä kirjelmää tai jotain muuta seikkaa.

Kunnioitavasti,

Seinäjoen Alueen Mielenterveysyhdistys ry